

**НОВИТЕ “СТАРИ МУМИИ” ОТ ИЗТОЧНА ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ.
ПРЕДЦИТЕ НА ТОХАРИТЕ – “РИЦАРИТЕ” ОТ БУДИСТКИТЕ
СТЕНОПИСИ И НЯКОИ ДОКАЗАТЕЛСТВА ЗА ТОВА.**

**УЛФ ЯГЕР (Гронау, Вестфалия – Германия)
Sino-Platonic Papers, 84 (October, 1998)**

Мумии на хора от европейската раса, датиращи от бронзовата епоха бяха открити в Синцзяно-Уйгурския автономен район на Китай от китайския археолог Ван Бинхуа от Урумчи, в 1978 г., при разкопки в района на Казълходжа и Кумул (Хами). Откритието привлича вниманието и на проф.В.Маир от Университета в Пенсилвания.

От тогава минаха две десетилетия. В началото на 90-те год. проф.Маир с международен екип от учени изследваха въпросните сензационни находки. Оказва се че части от ранната история на Китай, Копринения път и даже на Евразия трябва да се преразгледат отново. По тези въпроси в Университета в Пенсилвания се проведе международна научна конференция (19-21.04.1996 г.).

За средствата за масова информация и обществеността тези открития са приеха като сензация. Но за учените археолози и индоевропейци, те отново изкараха на дневен ред въпроса за тохарите – индоевропейски народ обитавал Източен Туркестан и оставил загадъчните будистки стенописи от скални храмове и пещери, датирани между 5 и 7 в. Те са известни на науката още от началото на 20 в., преди Първата Св.в-на. (вж. “Königlich Preussische Turfan-Expeditionen” – Кралската Пруска Турфанска експедиция). Заедно със стенописите, са открити и много ръкописи на различни писмености и езици. (1)

Най-интересното от всички открития е откриването на непознатия до тогава тохарски език – индоевропейски от групата “кентум” записан с индийското писмо “брахми”. (2)

Той показва родствени връзки с езиците от западната група – келтски, германските ез., но също така и с хетския. Точното му положение в индоевропейското семейство е въпрос който трябва да решат лингвистите.

Откритите при изкопни работи европейски мумии днес не са много – около стотина. В.Маир смята че ако се продължат археологическите разкопки може да се открият вероятно и още. Според него муиите от Казълходжа и региона на Турфан и Таримската котловина са вероятните предци на “тохарските рицари” изобразени върху будистките стенописи, открити на времето от германската експедиция. Тяхната възраст е датирана от 1800 г.пр.н.е. до 300 г. от н.е. Има и доказателства потвърждаващи правотата на тази теза (3).

Освен изцяло европейския расов тип на мумиите, се откриват интересни паралели на съпътстващия погребален инвентар с археологическите култури от Западна Европа. Част от предметите имат близки аналогии с погребения от бронзовата епоха в Дания, други пък показват близост с предмети от източният вариант на Халшатската култура от желязната епоха. (4)

Преди всичко интересни са тъканите и частите от облеклото. По начина на изготвяне на платовете от които са направени дрехите на мумиите показват своите близки аналогии с подобни находки от бронзовата и желязната епоха в Европа.

Интерес представляват и островърхите шапки (Ж.В.:т.нар. “фригийски” шапки със закривен на пред връх) които освен при тохарските мумии, се откриват при много древни погребения в Европа и Азия. Известни са от изображенията в Персепол на т.нар. “Saka Tigrakhauda” (сака-тиграхауда) или саките с високи, островърхи шапки, от погребенията в Алтай (Пазирик) и кургана Исък, датирани между 6-5 в. пр. н.е. В Европа подобна шапка е намерена при работи в солната мина Килб, в района на Халщат (5).

Дори и ако разгледаме сравнително малкото фотографии на тохарските мумии, станали достояние на широката научна общественост, се открива голямата прилика на погребаните, с изобразените върху будистките стенописи от Куча, Казъл и Турфан.

Съобразно анализите, времевата разлика между най-късните мумии и стенописите е около 300-600 г. Връзката между тях, се проследява не само в индоевропейският им произход. Сравняването на материалната култура, на находките от погребенията и изобразените тохарски аристократи (дарители) от Будистките храмове показва сходство в облеклото. Т.нар. в погребението на възрастна жена се откриват много добре запазена шапка, палто от кожа, дълга вълнена пола, боядисана в червен, зелен и син цвят и кожени обувки, които като изработка си приличат с облеклото на тохарите-дарители нарисувано върху стенописите от Куча. В района на Куча са открити находища на амониев хлорид, сол използвана при обработката на кожата. Кожарството и кожените изделия са били добре развити в областта (6,7)

В заключителният доклад на конференцията, проф. Маир посочи че облеклото и обувките на т.нар. “черченски човек” (мумия на млад мъж открита край селището Черчен) твърде много приличат по начин на изработка на обувките на един от тохарите изобразени върху будистките стенописи в Казъл. Друг интересен факт е че сред съпътстващият погребален инвентар липсва оръжие. Погребалните обичаи зависят от религията на хората. Явно религията на тохарите е била доста миролюбива. Но пък от будистките стенописи се вижда че тохарите-дарители до един са нарисувани въоръжени, препасани с меч и кинжал. Китайските хроники съобщават че гр.Куча е бил известен с производството си на хубаво и ценено оръжие.

Възможно е старата езическа тохарска религия (за която не знаме нищо) да е била твърде миролюбива, което пък е улеснило бързото възприемане на будисткото учение. Но така или иначе им се е налагало и да мислят за своята защита. Проф. фон Кок забелязва че изобразените мечове (6-7 в.) наподобяват твърде много мечовете открити от Халщатската археологическа култура в Европа (8).

Твърде е хубаво за да е истина, но се открива голяма прилика между мечовете с гъбовидни ефеси, познати ни от Халщат (Долна Австрия), т.нар. меч № 573, дълъг 1,15 м, с дръжка украсена с кехлибар и един от мечовете нарисувани върху стенописа от Казъл (9). Няколко години по-късно В.Гинтерс, балтийски археолог, стига до същите изводи (10). Трудно може да се даде отговор на какво се дължи това сходство. Най-вероятно тохарите са съхранили старата изходна форма на меча, която откриваме в Халщат, и в новата си родина са продължили да произвеждат оръжието си по този начин, или приликата е резултат от културни взаимодействия между Запада и Изтока. За кинжалите това не се отнася тъй като

изобразените в Казъл показват силно сасанидско влияние. Тук за основа е взет скитския акинак. Аланите и сарматите, появили се в южните руски степи донасят същите дълги мечове с гъбовидни ефеси. Когато бъдат разкрити повече некрополи и селища на пратохарите, ще може да се даде изчерпателен отговор за културните връзки между тохарите от Таримския басейн и старите европейски археологически култури.

Твърде интересно е съпоставянето на находките от таримските мумии и погребенията от Ютланд (Дания) от бронзовата епоха. И в двата случая имаме добра съхраненост на платовете и дрехите. Фолке Бергман, шведски археолог от експедицията на Свен Хедин открива при разкопки край ез.Лоб-Нор много добре запазено погребение на възрастна жена, мумифицирана от сухия климат. Старицата е наречена “госпожата от Кум-даря”. По начина на тъкане, нейната пола е напълно сходна с полата на аналогична находка от Дания – “Госпожата от Егтвед” (Ютланд, Дания) (11).

Мумиите открити от Фолке Бергман са датирани в периода 4-3 в.пр.н.е. – 2 в. от н.е. А по-новите открития от последните години са значително по-стари по възраст, с 2-3 000 години. Всички те са с европейден антропологичен тип. Едва в първите векове на новата ера започват да се появяват мумии с по-изразена монголоидност, вкл. откривани в райони и по-западно намиращи се от Кумул (Хами).

Откриват се паралели и в оформянето на гробните ями, между погребенията от Ютланд и Таримската котловина. В Ютланд гробната яма се облицова с дъбови трупи, а между тях и стените на ямата се насипва плътен слой, който изолира погребенията от директното действие на подпочвените води. Така трупът е защитен от бързо разлагане и разпадане. Едва ли хората са знаели за това. Аналогично в Казълходжа и Лоб-Нор, гробните ями са правени в тераси по-високо от нивото на водата. В Черчен около гробните могили има следи от канали, които не да позволявали на водата да прониква директно в гробовете. В самите гробове устройството е такова че позволява циркулацията на въздух. Предполага се че самите ковчези (в Дания и Таримския басейн) са имитирали малка лодка (която отнася умрелия в царството на мъртвите). Тохарите са използвали за изработването на гробното съоръжение не дъб, а топола, тъй като това дърво е било достъпно и в голямо наличие в региона.

Древните контакти между Изтока и Запада се доказват и от наличието на копринени тъкани, откривани в Халшат, Саулгау в Югозападна Германия и Керамейкос (до Атина) в погребенията от 6 в.пр.н.е., когато династията Чжоу управлява Китай (12).

Интерес представлява скоро откритото при погребение на жена в Иринген (Фрайбург, Германия) блюдо от зелено стъкло. Според Р.Дехн блюдото е ахеменидска изработка (13). Погребението е преценено като пренадлежащо към Халшатската к-ра. Така старата теория, че връзките по Копринения път са съществували в предримската епоха, получават нови потвърждения. Например А.Херман, Х.Хаусиг и по-рано Ф.Алтхаим издигат тази хипотеза. (14,15)

Напълно възможно е “иседоните” на Плиний да отговорят на населението оставило ни мумифицираните погребения в Таримския басейн. Най-късните открити европейдни мумии са датирани в периода 3-5 в. Според легендата при

индийския цар Ашока (273-232 г.пр.н.е.) индийски будистки мисионери достигат до Куча. Съгласно китайските източници, в 109 г.пр.н.е. в Китай е донесена и подарена на императора специална чаша с будистки надпис от Куча. Това предполага че европейското население обитавало източните части на Таримския басейн са предците на историческите тохари, когато будистите започват да проникват тук, първоначално в Куча.

И накрая искам да обърна внимание на читателя относно една подробност свързана с будистките стенописи от скалните манастири край Куча, Казъл и Кумтура, от 7 в. Там са изобразени група тохарски аристократи във връзка със сцена от ритуал свързан със смъртта на Буда (16). Сцената представлява борба между тях за да може всеки един да се слобие с част от праха на Буда след неговата кремация. Всички тохарски аристократи носят оръжие и облекло показващо сасанидско влияние. От китайските хроники се знае че Куча се е славела с майсторите си на хладно оръжие.(17). Интересни са шлемовете на четирима "рицари" от композицията. По начин на изработка са типични за края на античността и ранното средновековие и много приличат на подобни германски шлемове наречени "Spangenhelme" (в нем. Spange – шнола, helm – шлем). Така става ясно че този тип шлем води началото си от Иранския изток. Шлемовете на тези четири "рицари" завършват с изображения на животни, чийто крайници са събрани в една точка, сякаш са стъпили върху върха на шлема (Ж.В. типичен метод на изобразяването на животното със събрани крака в т.нар. "зверин стил").

Шлемове от типа "Spangenhelme" са открити в Иран в ранносредновековни погребения. През 6-7 в. са били разпространени в Европа, но без животински фигурки на върха. Но в същото време подобни животински фигурки поставяни върху шапката или шлема са широко разпространени в Южен Сибир и Ордоса в 6-5 в.пр.н.е. и са добре познати на археолозите.

Възможно е тези четири животни да са някакви родови символи. Не е ясно дали тохарите-будисти са имали спомен за своята дълга история и преселиния.

Днес на много от въпросите свързани с тохарските мумии не може да се дадат отговори. А те ще се намерят сами при съвместното комплексно изследване на специалисти от различни области на науката.

Бележки:

1. Le Coq, A. von. *Auf Bellas Spuren in Osttiirkistan*. Leipzig, 1926; rpt. Graz, 1974. М.

Yaldiz, *Archiologie und Kunstgeschichte Chinesisch-Zentralasiens / Xinjiang*. Нб. d.Orientalistik, 7. Abt., Bd. 3, 2. Abschnitt. Leiden, 1987.

2. Krause, W. "Tocharisch." In *Handbuch der Orientalistik*, Band 4. Leiden, 1955.

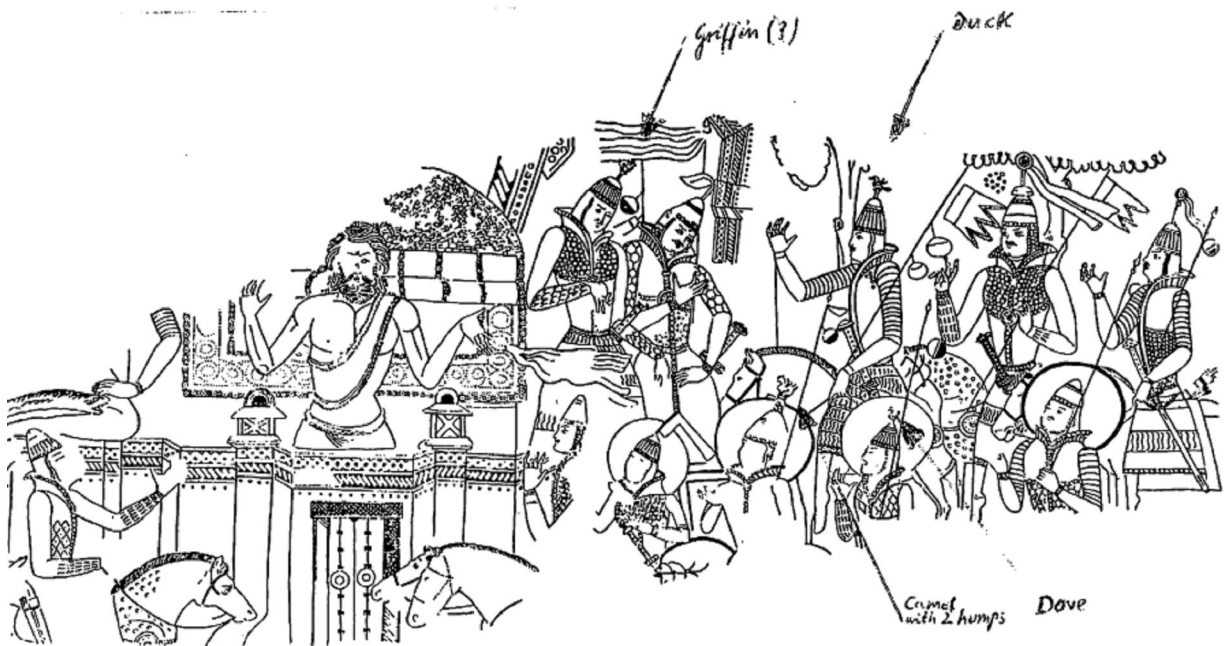
3. Mair, V.H. "Mummies of the Tarim Basin." *Archaeology* (March-April, 1995),27-35.

4. Piggott, S. *Ancient Europe from the beginning of Agriculture to Classical Antiquity*. New York, 1965.

5. *Ibid.*, see especially fig. XXIV(a) between pp. 192 and 193.

6. See note 3, p. 33, the Charchan man.

7. Liu Mau-tsai. *Kutscha und seine Beziehungen zu China vom 2-Jh. his zum 6 Jh. n. Chr.* Asiatische Forschungen Banq 27. Wiesbaden 1969. Pp. 17 - 18.
8. Le Coq, A. Von. *Bilderatlas zur Kunst- und Kulturgeschichte Mittelasien*. Berlin 1925. P.43, fig. 20 (the king and queen of Kucha).
9. Kromer, K. *Das Grüberfeld von Hallstatt*. Florence 1959. P. 101.
10. Ginters, W. *Das Schwert der Sky then und Sarmaten in Siidrusland*. Vorgeschichtliche Forschungen, Band 2, Heft 1. Edited by M. Ebert. Berlin 1928. P. 86 and Tafel 41.
11. Hedin, S. *Der wandernde See*. Leipzig 1937.
12. Hundt, H. J. "Über vorgeschichtliche Seidenfunde." In *Jahrbuch des RomischGermanischen Zentralmuseums*, Mainz 1611969,59-71 and Tafeln 6-15.
13. Dehn, R. "Die Schale von Ihringen." *Archiiologie in Deutschland*, Heft 1 (JanuaryMarch, 1996), 26-27.
14. Herrmann, A. *Das Land der Seide und Tibet in Lichte der Antike*. Leipzig 1938.
15. Haussig, H. W. *Die Geschichte Zentralasiens und der Seidenstrasse in vorislamischer Zeit*. Darmstadt 1992, 2nd, enlarged edition.
16. See note 8, p. 54, fig. 50.
17. See note 7, p. 18,3: Handwerk: concerning the weapon-industry.
18. Jettmar, K. *Diefruhen Steppenv6lker*. Baden-Baden 1964. P. 162.

Стенопис с будистка сцена от Казъл, изобразени са шлемовете със животински фигури (патица, гълъб, двугърба камила, грифон)

Четирама тохарски аристократи-дарители, Казъл (600-650 г.)